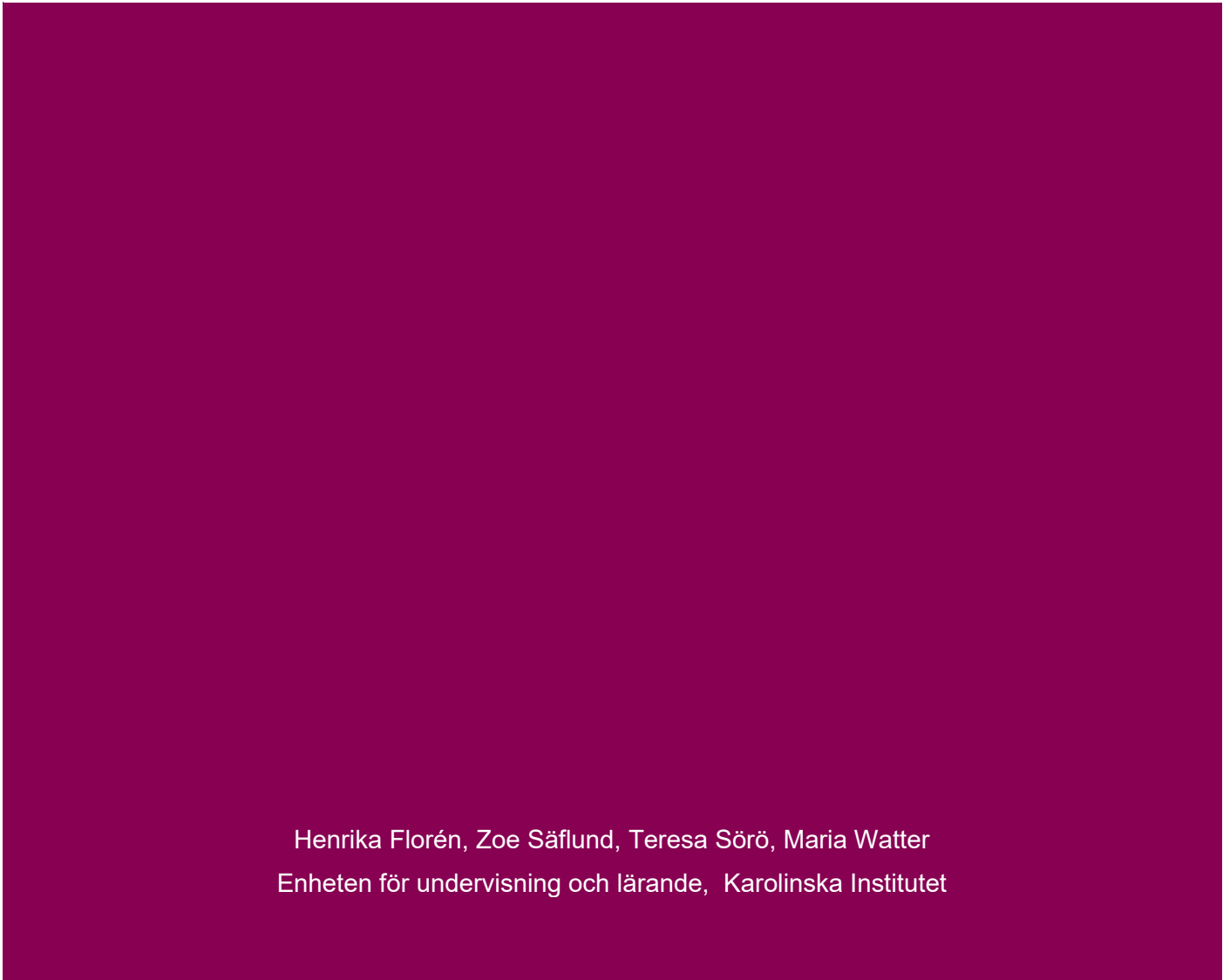

Postpandemiska lärdomar – en sammanställning och väg
framåt

Henrika Florén, Zoe Säflund, Teresa Sörö, Maria Watter
Enheten för undervisning och lärande, Karolinska Institutet

Introduktion

Syftet med sammanställningen är att undersöka lärdomar och kunskapsluckor från det arbete som gjordes inom högre utbildning under pandemin. Detta för att få en övergripande bild av vilka möjligheter och utmaningar lärare och studenter har upplevt under omställningen, samt undersöka möjligheter gällande den fortsatta utvecklingen av utbildningen vid KI postpandemi utifrån intressenter och samhällets behov.

Nulägesanalysen innefattade:

1. Genomgång av de uppföljningar och rapporter som gjordes internt på KI.
2. Granskning av de uppföljningar som gjordes i region Stockholm samt nationella rapporter.
3. Kartläggning av andra relevanta undersökningar på internationell nivå.

Arbetet har genomförts av en grupp pedagogiska utvecklare på Enheten för undervisning och lärande. Deltagarna har engagerats utifrån sina olika perspektiv och inriktning för att bredda perspektiven på arbetet.

Under genomgång av de uppföljningar, rapporter och sammanställningar som gjorts identifierades ett antal områden där erfarenheterna av den digitala omställningen medfört förändringar i hur vi planerar och genomför undervisning, examination eller arbets sätt. I rapporten återfinns områdena som rubriker och avsnitten är strukturerade som en (1) sammanfattning av rapporterna och utvärderingarna, vilken (2) effekt omställningen har haft/har på undervisningen för att slutligen avslutas med (3) identifierade möjligheter framåt. Värt att notera är att eftersom rapporterna och utvärderingarna som ingår i sammanställningen gjordes i ett tidigt skede av pandemin är data de baseras på främst reaktioner av omställningen.

Bakgrund / Utveckling av pedagogik i digital miljö under pandemin

Omställningen till distansutbildning till följd av coronapandemin har uppmärksammats av flera lärosäten, där KI:s interna uppföljningar om hur studenter och lärare upplevde omställningen speglas i regionala, nationella och internationella rapporteringar. Övergripande ger de en positiv bild av hur studenter och lärare upplevde övergången till distansundervisning. De visar att pandemin har drivit utvecklingen av digital, webbaserad undervisning så väl internt, nationellt som internationellt. Skiftet till lärande i digital miljö har såväl inneburit en flytt till den nya miljön som utveckling av den tekniska kompetensen, men även att lärare behövt tänka nytt och anpassa sin undervisning och examination utifrån den nya miljöns förutsättningar för att säkerställa undervisningens kvalitet. En reflektion som återkommer i flera av kartläggningarna är att det tar tid att utveckla undervisning i det digitala formatet och att man behövt hjälp från pedagogiska utvecklare.

- Omställningen som sådan har drivit på kreativitet och bidragit till ett förnyat fokus på pedagogisk utveckling.
- Viktigt att lärosätena skapar mötesplatser för erfarenhetsutbyte mellan lärare som stimulerar till pedagogisk utveckling.

- Att det varit en utmaning att skapa interaktion, relation och sammanhang för studenterna under denna period.

Utveckling postpandemi

Blended learning

Blended learning definieras här som en kombination av synkron och asynkron aktivitet i det digitala och fysiska rummet. Det säger ingenting om fördelningen kring de synkrona och asynkrona delarna eller vad som sker i det digitala eller fysiska rummet. ¹

Omställningen som alla högskolor och universitet ställdes inför i och med pandemirestriktionerna tvingade utveckling av undervisning i den digitala miljön. De har gjort att lärare varit tvungna att lära sig skapa digitala resurser och att leda undervisning i den digitala miljön. De erfarenheterna gör att både lärare och studenter ser stora fördelar med digitala inslag och blended learning i undervisningen så här efter pandemin.

Blended learning skapar möjlighet att använda synkron tid till problemlösning och diskussion, med asynkron faktagenomgång i inspelade moment som förberedelse för studenterna ("flipped classroom"). Utvärderingar och rapporter, interna såväl som externa visar att den digitala undervisningen under pandemin har påskyndat övergången till blended learning och exempelvis "flipped classroom", där undervisningen har kunnat göras mer studentaktiverande. Dessa sammanhang och har i vissa avseenden möjliggjort ett ökat lärande för studenterna.

Noteras bör att detta utvecklingsarbete tagit mycket tid och kraft av lärarna. Förändring av undervisning där presentationen spelas in, för studenter att tillgodogöra sig innan undervisningstillfället och efterföljande aktiva inslag som kräver förberedelser med upplägg och problematiseringar av innehållet innebär initialt en stor arbetsbelastning på läraren. Där tidsvinster kommer först i senare moment. Denna extra belastning är då något som varit en realitet för många och kan även fungera som en tröskel för att fortsätta utvecklingsarbetet.

Möjlighet framöver: Det finns idag en önskan och vilja att fortsätta den utveckling som påbörjats, mot en mer blended lösning av utbildningarna. Efterfrågan av stöd och resurser i det arbetet kommer att fortsätta. Det kan handla om hur man producerar media för lärande, använder lärplattformen som stöd för lärande, men även kunskap i hur man designar de interaktiva inslagen av utbildningsmomenten.

Virtuell mobilitet och flexibilitet

Omställningen till distansundervisning har skapat en möjlighet för deltagande i arbete och undervisning oavsett geografisk plats. Denna virtuella mobilitet och flexibilitet är något som uppfattats som positivt både bland lärare och studenter. Detta är något som vi ser internt såväl som de nationella rapporterna. Kortfattat finns det tre aspekter där man ser vinster på av mobiliteten:

- Möjlighet till möte. Som lärosäte ser man att det möjliggör tillgänglighet till internationell expertkunskap genom att öka graden av tillgängligheten av externa lärare vilket tycks kan höja undervisningens kvalitet.

- Tidseffektiviteten och flexibiliteten ökade i och med den dagliga restiden minskades och flera kunde delta oavsett geografisk placering. Detta poängteras både från lärare, studenter och vid klinisk utbildning.
- Tillgänglighet av utbildning. Det skapades både en större och bredare tillgång till utbildning för studenterna. De kunde delta i fler moment och undervisningsinslagen hade fler perspektiv medverkande. Som exempel möjliggjorde det fler interprofessionella inslag än tidigare. Det blir billigare för studenter att studera och skapar bättre förutsättningar för en hållbar balans mellan privatliv, arbete och studier, vilket minskar risken för psykisk ohälsa.

Två noteringar är värda att ta i beaktning gällande virtuell mobilitet och flexibilitet

En grundförutsättning för undervisning med digitala inslag är att studenter och lärare har tillgång till fungerade teknik. Detta inkluderar teknisk utrustning, mjukvaror (program) och tillgång till internetuppkoppling. Detta aktualiserar frågan om studenter har likvärdiga förutsättningar när det gäller tillgång till digital infrastruktur och teknik för distansstudier. Lärare har i KI:s interna undersökningar angett att de digitala verktygen har fungerat väl. Men tekniken har också upplevts som en utmaning för flera lärare.

Erfarenheterna av distansundervisning gör att ett flertal lärosäten såväl som KI ser att studenters önskan om ökad flexibilitet skapar ett krav och förväntan för kurser och program att erbjuda flera möjligheter till att välja undervisningsform. Man vill som student kunna ta del av undervisning oavsett plats. Detta skapar ökade krav på enskilda lärare och kurser att bemöta.

Möjlighet framöver: De fördelar medarbetare och studenter ser med deltagande på distans behöver tas till vara även fortsättningsvis. Man kommer inte att acceptera en total tillbakagång till endast campusbaserad utbildning. Förväntan kring flexibilitet av undervisning gör att trycket på den enskilda läraren är stort och där kan det behövas motiveras tydligt de val som görs. De inblandade behöver vara underförstådda med när deltagande är möjligt på distans och när det inte är det, samt varför.

Förutom utbildningsinsatser kring moment med digitala verktyg och teknik i undervisning, behöver det finnas manualer i salar och rum (webb) samt support för teknik när problem uppstår under undervisning.

Hybrid undervisning

Med **hybrid undervisning** avses här synkron undervisning där deltagare samtidigt deltar i en fysisk lokal eller via digital mötesfunktion, dvs en blandning av fysisk och digital närvaro på en bestämt gemensam tidpunkt.

Möjligheten att tillhandahålla hybrida undervisningsformer innebär både fördelar och nackdelar. En fördel är flexibiliteten det skapar för studenter med behov att vara på annan plats och på samhällsnivå är minskade transporter en annan fördel. Men det är också nackdelar med hybrida formatet. För lärare krävs planering och struktur som tar hänsyn till att studenter närvarar både i det fysiska rummet och online, så att alla studenter får likvärdiga förutsättningar för deltagande. Undervisning i hybridformat innebär stora krav på både

tekniska och pedagogiska färdigheter samt förberedelser för läraren för att uppnå god kvalitet på undervisningssituationen.

Hos studenter och andra deltagare finns en stor förväntan på att man ska kunna medverka i undervisningsinslag på distans.

Möjlighet framöver: Som organisatör av utbildning behöver man kunna motivera och förmedla varför man väljer olika undervisningsformer. De gånger man erbjuder hybrida lösningar behöver vi lärosalar och utbildningsmiljöer som kan understödja hybrid undervisning. Det betyder till exempel att det ska gå att fånga ljud från lärare såväl som deltagare i rummet samt möjlighet till digital visualisering. För att underlätta hybrid undervisning för lärare och studenter behövs korta rekommendationer 'att tänka på' och instruktioner för den som är ovan (eller ny), samt genomföra workshops i ämnet.

Pedagogisk och digital kompetens

För att undervisning och examinationer som sker digitalt ska lyckas, krävs det att de digitala plattformar som används uppfyller vissa förutsättningar. Lika viktigt är att lärarna kan använda sig av dessa plattformar och använda dem på ett sätt som är både enkelt och förståeligt för studenterna.

Många lärare efterfrågar kompetensutveckling för att lära sig att utnyttja de digitala verktygen på ett mer ändamålsenligt sätt. Det lyfts även problematik kring att man saknar nödvändig teknisk utrustning i hemmet, eftersom hemmet sällan är anpassat för arbete.

Flertalet av de utbildningar och den kompetensutveckling som lärarna gjort de senaste åren faller något utanför nuvarande formella utbildningar. Likaså har omställningen pekat på ett långsiktigt behov av att lärare upprätthåller sin kompetens kontinuerligt. De nationella rapporterna är samstämmiga med internationella rapporter som pekar på behovet för lärare på universitet och högskola att kunna dokumentera sin kompetensutveckling. Detta kan fungera, inte bara som bevis för genomförd utbildning, utan även som drivkraft och vid pedagogisk meritering.

Möjlighet framöver: Det behövs en kontinuerlig utveckling av utbudet av pedagogiska utbildningar och resurser. Vidare kan man se över möjligheten för microcredentials eller liknande system.

Examinationer i digitala miljöer

Flertalet program hade påbörjat digitala examinationer innan pandemin. Att systemet just kommit på plats och att viss erfarenhet av det redan fanns var en enorm tillgång. Det sagt så har omställningen till distansundervisning krävt en hel del arbete för många gällande examinationer. Framför allt har examinationer som var tänkt att utföras på ett sätt fått göras om för att kunna utföras digitalt, på distans.

Omställningen har bidragit till diskussioner kring examinationernas utformning och innehåll samt kring rättssäkerhet. Lärare har uppmärksammat behovet att utveckla kompetens kring frågekonstruktion samt val och anpassning av examinationsformat. Precis som för undervisningen har omställningen till distans blivit en katalysator till att se över examinationerna generellt.

- Att nya förutsättningar skapar behov att se över utformning av examinationer i förhållande till rättssäkerhet
- Anpassa val av examinationsformer utifrån flera kognitiva perspektiv (ex från faktakunskap till förmåga att resonera och analysera).
- Positivt är att vi nu diskuterar frågekonstruktion, analys och utformning i förhållande till lärandemål och examensmål

Sociala dimensionen av högre utbildning

Som utbildningsinstitution vill KI skapa en miljö där studenter och medarbetare känner att de befinner sig i ett sammanhang. Flera av de sammanställningar som har gjorts både internt på KI, och nationellt, pekar på att restriktionerna som krävts av oss alla under pandemin har påverkat oss. En del studenter hittade ett sammanhang i den kliniska utbildningen, andra upplevde en stor isolation och svårigheter att engagera sig i studierna som en följd av isoleringen. För lärare har omställningen till distansundervisning inneburit flertalet nya utmaningar i en situation där man inte heller har haft närheten till kollegorna. Det som syns nationellt såväl som internt är att man sökt stöd inte bara hos pedagogiska utvecklare utan hos varandra där man utbyter erfarenheter och tipsar varandra om strategier.

I undervisningen digitalt har både studenter och lärare tyckt det varit svårt att få till det personliga mötet. Man har saknat interaktionen och studenternas menar att undervisningen via Zoom har mestadels riskerat att bli en envägskommunikation medan lärare har upplevt det svårt att få igång samtal trots att man planerat för interaktionen.

Även om man redan innan pandemin var medveten om vikten av relationsskapande övningar och interaktion så har det mellanmänniska mötet postpandemiskt kommit ännu högre upp på agendan. Man planerar i hög grad in möjligheter för interaktion idag. Det finns även en förväntan och önskan både från lärare och studenter, att de gånger undervisning sker synkront, att tillfällena ska tas till vara för just möjlighet för interaktion.

Möjlighet framöver: Aktivt lärande är på agendan för många och vid införande av mer blended learning finns det behov av verktyg, utbildningar och resurser för att stödja lärarna i det arbetet. Det finns idag en vana och ett viktigt lärande att man som lärare har forum där man kan utbyta erfarenheter och lära av varandra.

Beredskap för framtida omställningar

Denna gång var det en pandemi som gjorde att en snabb omställning krävdes. Vi kan och bör lära av de specifika erfarenheter vi fått från just detta tillfälle, men vi behöver även fundera över hur vi lär oss av själva omställningsprocessen. Hur kan vi arbeta vi fram en pedagogisk beredskap och anpassningsbarhet att kunna möta olika typer av situationer? Nästa gång en större förändring eller omställning krävs så är det kanske helt andra saker som behöver ändras. Det vi ser är att de pedagogiskt trygga och kunniga lärare och ledare har förmåga och

- Infrastrukturen behöver inkludera det fysiska klassrummet, det digitala rummet och mötet däremellan (bra ljud är nödvändigt)

Möjligheter och behov framöver

Undervisningen

Utvecklingen och lärandet som skett på det digitala området skapar såhär post pandemi en större arena med nya möjligheter för vår undervisning. Lärare behöver göra nya pedagogiska överväganden kring hur de nu ska blanda sin undervisning och vad som ska göras var samt hur det nu nya hybrida formatet kan komma till nytta. Denna bredd skapar en ny flexibilitet med möjlighet till samarbete över gränser, internationalisering på hemmaplan, utveckling av interprofessionellt lärande och tillsammans skapar det förutsättningar för hållbarhet. Men i denna nya flexiblare miljö behöver särskild hänsyn tas till skapandet av relationer och sammanhang, där detta behöver medvetet skapas.

Infrastrukturen

Tekniska förutsättningar

Läraryrollen

Digitaliseringens möjligheter har påverkat läraryrollen så till vida att man behövt göra stora förändringar i sin praktik på kort tid. I det arbetet har man som lärare haft möjlighet att gå från det individuella och slutna till att kontinuerligt vara i samverkan med andra. Det finns ett "nytt normala" i att diskutera undervisning och examination samt att samskapa undervisning och examination. Lärare internationellt, nationellt samt på KI vill utveckla och lära tillsammans. Men, de känner även en stor press på att kunna få utrymme för den utveckling de ser behövs göras.

Pedagogiskt stöd

Läraryrollens förändring och behov av kontinuerlig utveckling påverka det pedagogiska stödet som efterfrågas och behövs. Det behöver finnas tillräckligt med information och resurser att nå när problem och frågor uppstår. (Så kallat Just-in-time learning) Det individuella stödet och kompetensutvecklingen behöver kompletteras med att stötta grupper och skapa sammanhang för lärare att delta, dela och skapa lära tillsammans.

Adaptionsförmåga

Vi behöver också skapa flexibla strukturer i organisation och för lärande som gör att vi är strategiskt anpassningsbara inför mötet med framtida utmaningar och förändringar.

Referenslista

[Covid-19 – utvärdering av stadens arbete - Stockholms stad \(start.stockholm\)](#) Hietanen, M., & Svedholm-Häkkinen, A. M. (2022). Transition to Distance Education in 2020 – Challenges among University Faculty in Sweden. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/00313831.2021.2021444>

[Kvalitetsuppföljning av verksamhetsförlagd utbildning 2019-2020](#)

Pandemin och kompetensförsörjningen, Lärdomar och åtgärdsförslag från Nationella vårdkompetensrådet efter coronavåren 2020 (sid 12-13)

[Pandemin och kompetensförsörjningen \(socialstyrelsen.se\)](#)

[Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin \(uka.se\)](#) (2021:5, sid 34-39)

Säflund, Z., Menczel, S., (2021) Undervisning och examination i digitala miljöer: Uppföljning av lärares och studenters upplevelser, Läsåret HT20-VT21, Karolinska Institutet

Säflund, Z., Menczel, S., (2021) Digital undervisning och examination: Uppföljning av studenters upplevelser Hösten 2020 Karolinska Institutet

Säflund, Z., Menczel, S., (2021) Omställning till digital undervisning: Uppföljning av studenters, kursledares och examinatorers upplevelser, Våren 2020, Enheten för utvärdering, Karolinska Institutet

[Studenternas studiemiljö och hälsa efter omställningen till distansutbildning vårterminen 2020 \(uka.se\)](#) (pm, sid 16-17)

[Universitetskanslersämbetets pandemiuppdrag – Delrapportering 1](#) (Delrapport 1 2021:9; s. 27). Universitetskanslersämbetet.

[Universitetskanslersämbetets pandemiuppdrag – delrapportering 2](#) (Delrapport 2 2021:36). Universitetskanslersämbetet.

VIL-enkäten, rapport för 2019-2020, sid 63-66

Återkoppling från institutionerna – [Område Pedagogik Sammanställning Kommitteen för utbildning](#), Karolinska Institutet Draft_211125_version 2.0

Återrapporering från institutionerna 2020 Pedagogisk utveckling, Karolinska Institutet (pdf)